

strach na wróble

Przeinaczenie argumentów przeciwnika, aby łatwiej go zaatakować.

Nadinterpretacja, przeinaczenie bądź zmyślenie argumentów drugiej osoby pomaga ukazać własny punkt widzenia jako racjonalny. Takie nieuczciwe zachowanie podkopuje fundamenty rzeczowej debaty: strony, zamiast przedstawiać swoje racje, zajęte są fałszywym przedstawianiem cudzych, co prowadzi donikąd.

Krzyżstof stwierdził, że powinniśmy łożyć większe fundusze na ochronę zdrowia i edukację. W odpowiedzi Tomasz wyraził zakłopotanie, że Krzyżstof tak dalece gardzi własnym krajem, że chce pozostawić go na pastwę wroga, obciążając wydatki na obronność.

równia pochyła

Założenie, że jeśli zdarzy się A, to zdarzy się Z, zatem nie powinniśmy dopuścić do wydarzenia A.

Problem z tym wnioskowaniem polega na unikaniu samodzielnej analizy problemu. Zamiast tego przedstawia się hipotezytczne, dramatyczne skutki zdarzeń. Ponieważ nie ma żadnych dowodów na zaistnienie takich skutków, jest to rodzaj odwołania się do emocji poprzez strach. W efekcie argument jest skazany bezpodstawnymi przypuszczeniami.

Karol twierdzi, że jeśli teraz pozwolimy na małżeństwa tej samej płci, to niebawem pozwolimy ludziom brać ślub z rodzicami, samochodami, a nawet małżanmi.

wyjątkowe traktowanie

Zmiana linii obrony lub tworzenie wyjątków w momencie, kiedy twierdzenie upadło.

Ludzie to śmieszne stworzenia i nie lubią się mylić. Wiele osób trzyma się kurczowo starych przekonań, zamiast czerpać korzyści ze zmiany zdania. Jednym ze sposobów obrony fałszywych przekonań jest racjonalizacja przyczyn, dla których ludziom się wydaje, że stare prawdy na zawsze muszą pozostać prawdziwe. Zwykle niestudnio jest znaleźć powody, aby wierzyć w to, co akurat nam pasuje. Przebudowanie własnych wierzeń czy poglądów wobec otaczającego świata wymaga bowiem sporej dozy szczerości i uczciwości wobec samego siebie.

Edward twierdził, że potrafi czytać w myślach. Kiedy jego umiejętności zostały poddane naukowym testom, okazało się, że nagle „znikły”. Edward wyjaśnił, że tylko ten, kto wierzy w jego zdolności, jest w stanie ich doświadczyć.

paradoks hazardzisty

Traktowanie niezależnych zdarzeń jak zdarzenia zależne (np. wyniki gier losowych).

Można powiedzieć, że ten popularny sofizm pomógł w powstaniu Las Vegas, na środku pustyni Nevada. Zgoda, że prawdopodobieństwo wystąpienia jakiegś bardzo długiej serii zdarzeń losowych jest małe, ale nadal są one od siebie niezależne (na przykład: każdy wynik gry w ruletkę jest niezależny od poprzedniego). Oczywiście, jest mała szansa na wyrzucenie 20 razy pod rząd reszki, ale nawet jeśli to się zdarzy, to kolejna reszka nadal wypadnie z prawdopodobieństwem 50%.

Fydyrek grał w ruletkę. Szesć razy pod rząd wypadły czerwone, więc Grzegorz założył, że teraz będzie większa szansa, że wypadną czarne. Postawił cały majątek na czarne – i szybko go stracił.

czarny lub biały

Srowadzanie sytuacji do wyboru pomiędzy dwoma możliwościami - podczas gdy faktycznie istnieje ich o wiele więcej.

Ten sofizm jest znany także jako fałszywy dylemat. Ta błędna taktyka wygląda niby na poprawną – jednak po bliższej analizie okazuje się, że możliwości jest jednak więcej. Binarne, czarno-białe myślenie nie dopuszcza dodatkowych zmiennych, warunków czy też śródownisk. Ogranicza argumenty do dwóch możliwości i przesłania racjonalną, rzeczową debatę.

Szukając poparcia u swoich wyborców, prezes partii powiedział: „albo jesteście ze mną, albo z wrogami narodu!”

błędne wynikanie

Założenie, że występowanie związku pomiędzy jednym a drugim zdarzeniem oznacza, że to pierwsze zdarzenie spowodowało drugie.

Wiele osób myli korelację (występowanie czegoś jednocześnie lub w jedno po drugim) ze związkami przyczynowymi (tzn. powodowaniem jednej rzeczy przez drugą). Tymczasem korelacja bywa przypadkowa albo może wynikać ze wspólnej przyczyny.

Wskazując na wyszukany wykres, Robert stwierdził, że temperatura na świecie od kilkuset lat wzrasta, podczas gdy jednocześnie spada liczba piratów. Z tego wysnuł wniosek, że piraci schładzają planetę, a globalne ocieplenie jest wysysane z palca.

ad hominem

Otwarty atak na oponenta (lub jego cechy osobiste) w celu podważenia jego argumentów.

Ad hominem przybiera formę mniej lub bardziej subtelnej dyskredytowania przeciwnika (jego cech charakteru lub cech osobistych). Skutkiem tego atakującego może podważać czyjeś argumenty, nie angażując się w rzeczową dyskusję.

Irena pokazała wymowne i przekonujące argumenty przemawiające za bardziej sprawiedliwym systemem podatkowym. Grzegorz zapytał publiczność, czy powinniśmy wierzyć kobiecie, która nie wyszła za mąż, była raz aresztowana, a poza tym trochę dziwnie pachnie.

podchwytliwe pytanie

Zadanie pytania zbudowanego w taki sposób, by przeciwnik nie mógł na nie odpowiedzieć bez wyglądanía na winnego.

Podchwytliwe pytania (z angielskiego: wybuchowe pytania - loaded questions) są skuteczne, kiedy przeciwnik chce nas zbić z tropu (ze względu na „zapalny” charakter takich pytań). Osoba odpowiadająca na wybuchowe pytanie jest zmuszona do obrony i może się pęsyć. Wówczas obie osoby, zamiast skupić się na dojściu do prawdy, skupiają się na wyścigu z twardą z rozmowy, albo -jeszcze gorzej- na tym, by przeciwnik nie miał takiej szansy.

Grzyżnia i Helena podkochiwały się w Bartku. Kiedy Bartek siedział w zasięgu głosu, Grzyżnia zapytała Helenę, czy nie ma ona przypadkiem problemów z narkotykami!

ad numerum

Odwołałeś się do popularności jakiegoś twierdzenia (faktu), że wiele osób coś robi lub twierdzi), by je uprawdopodobnić.

Luka w tej argumentacji jest prosta - popularność idei nie ma wpływu na to, czy jest ona prawdziwa. Gdyby tak było, przez wiele tysięcy lat Ziemia spłaszczyłaby się pod wpływem wierzeń ówczesnych, a dopiero później odzyskała kulisty kształt.

Andżelika powiedziała, że gdyby horoskopy były kłamstwem, to nie wierzyłyby w nie od wieków miliony osób.

błędne koło

Przedstawiłeś zapętłający się argument – taki, w którym wniosek już jest zawarty w założeniu i przez to nie da się go obalić.

Ta logicznie niespójna argumentacja pojawia się w sytuacjach, kiedy ludzie mają głęboko zakorzenione przekonanie o prawdziwości argumentu i przyjmują go jako oczywistość. Zapętłający się argument jest zły przede wszystkim dlatego, że nie jest dobry.) Niemożność jego obalenia, jak to zwykle bywa, ma się nijak do jego zgodności z rzeczywistością.

Słowa Wielkiego Zorbo są bez skazy i doskonałe. Wierny o tym, ponieważ tak napisał Zorbo w Wielkiej i Nieomyślnej Księdze Najprawdziwszych Słów Zorba, Które Są Prawdą i Nigdy Nie Powinny Być Kwestionowane.

odwołanie do emocji

Próba manipulacji emocjonalnej zamiast przedstawienia poprawnego, rzeczowego argumentu.

Manipulacja emocjonalna to m.in. odwołanie się do strachu, zazdrości, nienawiści, lęku, dumy itp. Warto zauważyć, że czasem logicznie spójny argument może spowodować reakcję emocjonalną lub mieć jakiś aspekt emocjonalny, ale problem z tym sofizmatem logicznym występuje wtedy, kiedy emocje są używane zamiast logicznego argumentu, albo nie istnieje żaden racjonalny powód obrony danego punktu widzenia.

Lukasz nie chciał zjeść owczego mózdzku i wątróbki ze szpinakiem, ale ojciec kazał mu pomyśleć o biednych, głodujących dzieciach z krajów Trzeciego Świata, które nie mają co włożyć do garnka.

tu quoque

Unikanie angażowania się w krytykę poprzez odwrócenie jej w stronę oponenta - czyli odpowiedzenie zarzutem na zarzut.

Te faciejskie słowa, wymawiane „tu kuokue”, oznaczają dosłownie „ty też”. Ten błąd logiczny (nazywany także odwołaniem do hipokryzji) używany jest do odwrócenia uwagi przeciwnika, ponieważ musi się on wówczas skupić na obronie zamiast na ataku.

Nikola zapytała, czy Hanka zjadła jej kanapki. Hanka odparła, że sama widziała Nikołą, jak podkrađa czyjeś kanapki tydzień wcześniej.

ciężar dowodu

Przerzucanie konieczności przedstawienia dowodów z osoby wysuwającej teorię na osobę ją kwestionującą.

Ciężar dowodu leży na osobie, która stawia twierdzenie, a nie na tej, która jest przeciwnikiem. Niezdolność obalenia twierdzenia (lub po prostu brak chęci, aby to zrobić) nie oznacza, że twierdzenie jest prawdziwe. Warto jednak zauważyć, że nigdy nie możemy być niczego pewni i każde twierdzenie oparte na dostępnych dowodach może być prawdziwe – odrzucanie go dlatego, że nie zostało udowodnione ponad wszelką wątpliwość, także jest błędem.

Bernard oświadczył, że obecnie na orbicie wokół Słońca, pomiędzy Ziemią a Marsem, krąży czajnik. Ponieważ nikt nie był w stanie obalić jego twierdzenia, Bernard stwierdził, że to twierdzenie jest prawdziwe.

prawdziwy szkot

Odwołanie się do czegoś, co nazywamy „odwołaniem się do prawdziwości”, aby zdyskredytować argumenty przeciwnika.

Ta forma błędnego rozumowania powoduje, że argument staje się nie do obalenia, ponieważ oponent w obliczu kontrargumentów zmienia cel w taki sposób, aby nie dotyczył on rzekomo „prawdziwego” przykładu. Ten rodzaj argumentacji aposterorycznej jest sposobem na unikanie obalenia własnej teorii.

Angus stwierdził, że Szkoci nie słodzą owsianki. Na to Lachlan odrzekł, że jest przecież Szkotem i słodzi owsiankę. Wściekły (jak to prawdziwy Szkot), Angus krzyknął, że żaden prawdziwy Szkot nigdy nie posłodzi owsianki.

błąd strzelca wyborowego

Wybranie tylko tej części danych, która potwierdza Twój argument, albo dopasowanie jakiegoś wzorca do swoich założeń.

Nazwa tego błędu (zwanego też „fałszywą przyczyną”) jest związana z historią człowieka, strzelającego w losowy sposób w stodoły, a następnie malującego tarcze tam, gdzie padło większość strzałów. To daje wrażenie, że jest on naprawdę dobrym strzelcem. W losowych danych w sposób naturalny pojawiają się zgrupowania, ale niekoniecznie świadczą to o związkach przyczynowo-skutkowych.

Paweł powiedział, że wszystko fajnie, pięknie, ale jego dziadek palił codziennie po 30 papierosów i dożył setki – więc chyba nie ma co wierzyć w te wszystkie badania pokazujące związek pomiędzy paleniem i chorobami.

odwołanie do błędu

Założenie, że twierdzenie jest fałszywe, bo zostało słabo argumentowane albo popełniono błąd logiczny w trakcie jego obrony.

Logicznie spójna obrona fałszywego twierdzenia jest jak najbardziej możliwa i odwrotnie – można wysunąć prawdziwe twierdzenie i bronić go za pomocą słabych argumentów i sofizmów.

Anna popełniła błąd logiczny twierdząc, że należy jeść warzywa, bo jest to modne (brak związku przyczynowego). Alicja zauważyła popełniony przez Annę błąd logiczny i oświadczyła, że twierdzenie jest fałszywe, w związku z czym należy opychać się boczkami i cheesburgerami.

błąd niewiedzy

Przyjęcie, że jeśli czegoś nie rozumiesz albo nie jesteś pewien, jak działa - to prawdopodobnie nie jest to prawda.

Złożone problemy (takie jak np. ewolucja gatunków poprzez selekcję naturalną) wymagają określonego poziomu wiedzy, zanim można dokonać rzeczowej oceny tematu. Ten sofizm jest wykorzystywany zamiast próby zrozumienia problemu.

Ogłęd narzynał rybą i człowieka, po czym z pogardą zapytał Ryszarda, czy ten naprawdę jest na tyle głupi, aby wierzyć, że ta ryba w jakiś sposób kiedyś zamienia się w człowieka.

dwuznaczność

Używanie wieloznacznych sformułowań lub gier słownych w celu zwodzenia oponenta.

Politycy często używają wieloznacznych stwierdzeń, aby potem twierdzić, że mimo wszystko, technicznie nie kłamał. Jest to traktowanie jako sofizm, ponieważ samostnie wprowadza w błąd.

Henryk rozmawiał przez telefon pod napisem „Zakaz używania komórki”. Poproszony o wyjaśnienie komórki odpowiedział, że założył, że wyszedł przecież z komórki i stoi w pokoju.

pochodzenie

Założenie, że coś jest dobre lub złe tylko na tej podstawie, skąd (lub od kogo) to pochodzi.

Ten sofizm służy unikaniu argumentacji, przenosząc punkt ciężkości z rzeczowej dyskusji na pochodzenie kontrargumentu. Jest on podobny do błędu ad hominem, ponieważ wykorzystuje negatywne postrzeganie danego źródła informacji, aby zdyskredytować argument, zamiast podejmowania dyskusji.

Poset oskarżony w programie telewizyjnym o branie łapówek odpowiedział, że nie należy mediom wierzyć na słowo, bo wszyscy wierny, jak niezetelne potrafią być media.

złoty środek

Uznanie kompromisu między dwoma ekstremami za niezawodny sposób znalezienia prawdy lub zbliżenia się do niej.

Często się zdarza, że prawda leży pomiędzy skrajnymi punktami, ale takie założenie wypacza logiczne myślenie. Czasem jest to po prostu nieprawdą (zatem kompromis także jest nieprawdziwy). Punkt leżący w połowie drogi między prawdą i fałszem – nadal jest fałszem.

Renata stwierdziła, że szczepionki powodują autyzm u dzieci, ale jej wykształcona koleżanka Teresa powiedziała, że jest także twierdzenie zostało dawno przebadane i uznane za fałszywe. Ich wspólna przyjaciółka Alicja zaolerowała kompromis: szczepionki powodują częściowo autyzm, a częściowo nie.

Nie będziesz popełniał błędów logicznych

Sofizm to błąd w rozumowaniu. Silne argumenty są pozbawione błędów logicznych, podczas gdy słabe argumenty wykorzystują błędy logiczne, aby wyglądać na silniejsze. Jednak to tylko sztuczki i iluzje, często używane przez polityków, media, a także zwykłych ludzi, aby oszukiwać.

Ale Ty nie daj się oszukać! Ten plakat został stworzony po to, abyś mógł zidentyfikować niektóre popularne sofizmaty.

Jeśli zobaczysz, że ktoś popełnia błąd logiczny, wklej mu link do odpowiedniego błędu, aby nauczyć go myśleć – np. yourlogicalfallacys.com/pl/strach-na-wroble

© Ten plakat jest rozpowszechniany na zasadach licencji Creative Commons No Derivative Works 2017. Autorem jest Jesse Richardson. Możesz drukować, kopiować i rozpowszechniać tę pracę, pod warunkiem że rozpowszechniasz ją w całości – tak aby inni także mogli ją rozpowszechniać w tej samej formie.

Polskie tłumaczenie: Towarzystwo Przyjaciół Nauk, <http://fb.com/TowarzystwoPrzyjacioNauk> i Marcin Macinski i Rysia Wand i Oskar Jakowiec i Agnes Trzybinska.

Ten plakat można pobrać bezpłatnie z naszej witryny: yourlogicalfallacys.com/pl